

TER BESLUITVORMING

Aan: MBVOM

Primair Onderwijs
Van

[Redacted]

T

[Redacted]

Datum

24 maart 2020

Referentie
Bijlagen
Kopie voor
Reeds afgestemd met
Aantal pagina's

6

nota

 Vormgeving nadere richtlijnen onderwijs op afstand ten
behoefte van scholen

Aanleiding

- In de afgelopen weken is er door scholen, leraren en andere betrokkenen hard aan gewerkt om te zorgen voor continuïteit van onderwijs tijdens de coronacrisis.
- We houden er rekening mee dat deze situatie nog enige tijd kan gaan duren; van enkele weken tot de rest van dit schooljaar, wat ook gevolgen kan hebben voor het daarop volgende.
- Voorts vernemen we vanuit verschillende bronnen de behoefte om meer richting te krijgen voor wat betreft het organiseren van onderwijs op afstand met een zo goed mogelijke kwaliteit.
- In deze nota wordt een voorstel gedaan om te komen tot nadere richtlijnen voor scholen om het onderwijs in de komende tijd vorm te geven. Na de hieronder benoemde kernpunten volgt een vijftal beslispunten.

Kernpunten

- Proces: we stellen voor om in de komende tijd met de verschillende belanghebbenden en experts (vertegenwoordigende organisaties, ketenpartners) richtlijnen uit te werken om het onderwijs op afstand zo goed mogelijk vorm te geven. De kennis in en het netwerk van de ambtelijke organisatie wordt hierbij goed benut. Om de afstemming ten aanzien van het afstandsonderwijs te bevorderen en deze richtlijnen vorm te geven wordt op voorstel van de PO-Raad een 'werkalliantie' van betrokken partijen ingericht, waaronder de raden, maar bijvoorbeeld ook het Lerarencollectief. Voorstel is om hier als OCW regie op te voeren, en de voorzitter te leveren voor de in te stellen stuurgroep;
- Resultaat: deze richtlijnen worden vervat in een heldere en toegankelijke brief die, na besluitvorming over de onderliggende lijnen door de stuurgroep, op korte termijn aan alle schoolbesturen wordt verstuurd, uiterlijk eind volgende week. De brief wordt in afschrift aan de Kamer verzonden. De brief biedt ook toegang tot relevante bronnen voor beschikbare ondersteuning en achtergrondinformatie. Doel is om scholen handvatten en duidelijkheid te bieden om leerlingen in het nieuwe schooljaar de best mogelijke uitgangspositie te geven. Ook is het streven om ouders handreikingen te bieden. De richtlijnen die de bovengenoemde alliantie uitwerkt zien op drie elementen:

- Datum
- Connectiviteit: wat is er nodig aan leermiddelen, infrastructuur en ondersteuning voor scholen, leraren en leerlingen om onderwijs op afstand goed mogelijk te maken;
  - Noodzakelijk/doorstroomrelevant (kern)curriculum: gegeven dat scholen triage moeten plegen op de inhoud en niet het volledige gewenste curriculum kunnen realiseren, waar kunnen of moeten leraren zich in eerste instantie op richten. Hierbij is oog voor verschillende behoeften, bijvoorbeeld de wenselijke lesstof voor leerlingen in groep 8 die na de zomer instromen in het vo;
  - Effectief onderwijs op afstand: wat zijn tips en trucs voor leraren om op korte termijn zo goed mogelijk afstandsonderwijs te geven? Welke ondersteuning kan leraren hiervoor worden geboden? Gezien dit de inrichtingsvrijheid van scholen sterk raakt, ligt het voor de hand om het onderwijsveld op deze lijn een eerstverantwoordelijke rol te geven.
  - Uitgangspunten:
    - Het bieden van helderheid aan de relevante betrokkenen (scholen, leraren, maar ook leerlingen en ouders) over de komende periode;
    - We sluiten nadrukkelijk aan bij de behoefte die in de sectoren leeft, waarbij differentiatie tussen sectoren denkbaar is;
    - We opereren zo rolzuiver mogelijk; OCW treedt niet in verantwoordelijkheden van de scholbesturen, de inspectie ziet toe op de kwaliteit van wat wordt ontwikkeld;
    - Er wordt goed gebruik gemaakt van de expertise van externe partners en positieve ervaringen uit binnen- en buitenland, bijvoorbeeld uit OESO-landen met grote rurale gebieden of instellingen die onderwijs bieden aan langdurig zieke kinderen;
    - We streven ernaar om vraag en aanbod zo goed mogelijk op elkaar aan te laten sluiten: een vraag om hulp of ondersteuning heeft een plek, een aanbod van hulp of ondersteuning wordt de juiste kant op gekanaliseerd.
  - Monitoring: om de stelselverantwoordelijkheid van OCW ten aanzien van de kwaliteit van het onderwijs waar te kunnen blijven maken zijn aanvullende maatregelen noodzakelijk, zeker gezien de inspectie ernstig wordt beperkt in zijn toezichthoudende taken. Hiernaast doet het onderwijsveld op dit moment veel waardevolle ervaring op met onderwijs op afstand. Op dit moment is een onderzoeksvoorstel in voorbereiding voor po en vo om de inzichten over afstandsonderwijs en digitalisering beter in beeld te brengen, dit wordt op korte termijn aan u voorgelegd:
    - Lukt het alle scholen om afstandsonderwijs op poten te zetten;
    - Hoe lang het duurt om dit voor elkaar te krijgen, en wat hierbij ervaren knel- en aandachtspunten zijn;
    - Worden alle leerlingen bereikt, raken er geen kinderen uitgesloten.
  - Nadere informatie: deze nota is hoofdzakelijk een procesvoorstel. Een aantal van de genoemde onderwerpen, thema's en verwante vraagstukken is veelomvattend en/of complex. Hierover wordt u separaat nog nader geïnformeerd door de betreffende collega's: bijvoorbeeld inzake de overgang po-vo door het team toetsen PO, de

connectiviteitsvraagstukken door team digitalisering, curriculumkwesties door de curriculumteams po en vo.

Datum

Beslispunt: stemt u in met het in gang zetten van het voorgestelde proces?

Beslispunt: ondersteunt u de inrichting van een landelijke werkalliantie 'Onderwijs op afstand', zoals wordt voorgesteld door de PO-Raad, en dat OCW hier zitting in neemt?

Beslispunt: stemt u in met het inrichten van een stuurgroep voor de binnenkring van deze alliantie, waarbij OCW de voorzitter levert?

Beslispunt: stemt u ermee in om als OCW het voortouw te nemen op de eerste twee lijnen (connectiviteit en afbakening kerncurriculum) en de sector het voortouw te laten nemen op de hoe-vraag?

Beslispunt: heeft u op- of aanmerkingen bij de onder 'proces' genoemde deelgroepen in de onderstaande toelichting?

Toelichting

Proces

Indien u met de aanpak instemt, wordt direct aangevangen, gezien de wens om op korte termijn meer helderheid te bieden aan scholen, leraren en ouders. De drie genoemde lijnen worden voor zover noodzakelijk verder uitgewerkt in voorgestelde deelgroepen. Hierin is OCW ambtelijk vertegenwoordigd, naast belanghebbende organisaties, ketenpartners en andere expertise:

Connectiviteit: team digitalisering po/vo, SIVON, Kennisnet, de raden;

Onderwijsinhoud: teams curriculum en curriculumherziening po/vo, SLO, inspectie;

Kwaliteit afstandsonderwijs: raden, bonden, vakinhoudelijke verenigingen (FvOV, VVVO), Lerarencollectief, inspectie, OCW.

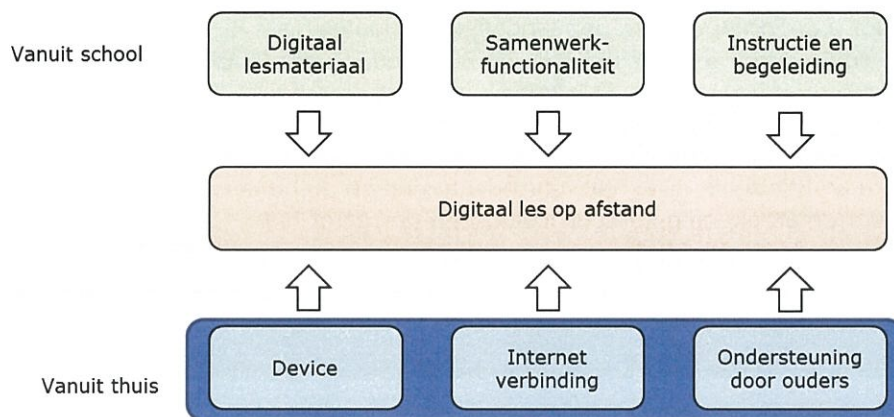
Lijn 1: connectiviteit

Ten aanzien van de noodzakelijke connectiviteit kunnen scholen geïnformeerd worden over de stappen die al zijn gezet, in beginsel wordt voortgegaan op de weg die in uw brief van 20 maart uiteen is gezet. Hierbij wordt benadrukt dat de wensen en behoeften van het onderwijsveld goed zijn meegewogen, in lijn met de genoemde uitgangspunten:

- Op de korte termijn wordt de nadruk gelegd op het oplossen van knelpunten in de thuissituatie. Het gaat hierbij om de infrastructuur: devices en een deugdelijke internetverbinding voor alle leerlingen;
- Om dit te bewerkstelligen wordt een combinatie van lokale en regionale inspanningen ingezet: schoolbesturen, gemeenten, met ondersteuning van bijvoorbeeld het Jeugdeducatiefonds en stichting Leergeld;
- Landelijk worden devices ingekocht door SIVON. Het bedrijfsleven wil een bijdrage leveren door zowel (tijdelijke) verbindingen als devices beschikbaar te stellen;
- OCW levert inspanningen om de beschikbare informatie te bundelen en scholen te informeren over de aanvraagmogelijkheden;
- Het beeld is dat de infrastructuur op de meeste scholen grotendeels op orde is: de internetverbinding, elektronische leeromgevingen en digitale leermiddelen. Veel uitgeverijen hebben de licenties van hun digitale materiaal tijdelijk opengesteld zodat alle leerlingen er vanuit huis toegang toe hebben;

- Via lesopafstand.nl kan en kunnen stappenplannen worden verkregen die leraren ondersteunen bij hun didactische vaardigheden voor wat betreft afstandsonderwijs.

Datum

Voor de langere termijn zijn er nog aanvullende uitdagingen die de genoemde werkaliantie dient op te pakken. Een brief met richtlijnen kan hier procesmatig op ingaan:

- De structurele beschikbaarheid van digitale leermiddelen, bijvoorbeeld door ze te ontsluiten via wikiwijs;
- De ondersteuning van ouders in de thuissituatie, grote verschillen hier tussen kunnen leiden tot kansenongelijkheid;
- Aanvullende ondersteuningsbehoefte van leerlingen met leerbeperkingen of een onveilige thuissituatie;
- Afstandsonderwijs structureel effectief vormgeven, dus effectieve instructie, begeleiding en feedback. Hierbij is ook aandacht voor de noodzakelijke technische ondersteuning van leraren;
- Hoe het socialiserende aspect van het onderwijs vorm kan krijgen met onderwijs op afstand.

Lijn 2: minimale onderwijsinhoud

- OCW heeft de wettelijke verantwoordelijkheid om de onderwijsinhoud vast te stellen. Het is helaas een gegeven dat scholen hier de komende periode keuzes in moeten maken: (formeel) bewegingsonderwijs en de kunstvakken zullen een uitdaging vormen, maar met de knelpunten en groei pijn om afstandsonderwijs te organiseren wordt de effectieve onderwijstijd naar verwachting ook ingeperkt.
- De vraag zal rijzen wat er pertinent moet, en wat van ondergeschikt belang is. In lijn met de genoemde stelselverantwoordelijkheid moet OCW, geadviseerd door partners als de SLO, hier in goed overleg richting op bieden.
- Een goed startpunt hiervoor zijn de Tussendoelen en Leerlijnen (TULE) die de SLO voor het po heeft ontwikkeld als uitwerking van de kerndoelen. Leraren die vrij methodeonafhankelijk werken maken hier vaak gebruik van.
- Een uitwerkingsgroep kan zich op de volgende onderwerpen richten:
  - Wat de essentiële kennis is die leerlingen in de komende tijd moeten leren, waar leraren zich op moeten richten;

- Datum
- Waar dit in een stevige doorlopende leerlijn van po naar vo kan, en waar juist gedifferentieerd moet worden naar sector, vak en vakinhoud (po en vo kunnen hier nogal verschillen);
  - Hoe de soepele overgang van po naar vo het best bevorderd kan worden, en welke inhoud hier essentieel voor is. Hier gaat het om stof die leerlingen in groep 8 nu moet worden aangeboden, maar ook wat komend jaar aanvullende aandacht behoeft in de brugklas.;
  - Of de SLO lesmethodes kan scannen in hoeverre de geïdentificeerde essentiële kennis in de verschillende methodes staat, en welke delen van de methode kunnen worden overgeslagen
- Uit het curriculumtraject weten we dat specifiek over de wenselijke onderwijsinhoud veel discussie bestaat en dat deze discussie ook in dit kader stevig gevoerd zal worden. Tegelijkertijd is uit dat traject ook bekend dat veel van de ervaren overladenheid voortkomt uit de genoemde 'dikke methodes'. Het is dus de vraag hoeveel van het formele curriculum zal moeten vervallen indien wordt bepaald welk deel van de methodes behandeld moet worden, en wat kan vervallen.

Lijn 3: kwalitatief onderwijs op afstand

Ook in deze bijzondere tijden is het van belang om de onderwijskwaliteit zo goed als mogelijk te bestendigen. Hoewel de grondwettelijke vrijheid van richting en inrichting een groot goed is, signaleren we op dit moment via de raden, bonden en ouders een behoefte aan meer richting ten aanzien van het organiseren van kwalitatief goed afstandsonderwijs. Indien vanuit OCW iets over dit thema wordt gecommuniceerd, is het wel bijzonder wenselijk om inzichtelijk te maken dat enige richtlijnen zijn opgesteld door vertegenwoordigers van het onderwijsveld zelf, dus raden, bonden, lerarenopleidingen en andere ter zake kundigen. Men kan zich uitspreken over de volgende aspecten:

- (formatieve) evaluatie van leerlingen en hun voortgang op afstand;
- een pedagogische band vormen en onderhouden met de leerlingen;
- extra aandacht voor leerlingen die dit nodig hebben;
- heldere instructie, doordachte didactische inzet van digitale hulpmiddelen, heldere opdrachten;
- variatie in werkvormen;
- aandacht voor het socialiserende en vormende aspect ('doeldomein') van het onderwijs.

Als bovengenoemd wordt het als wenselijk gezien om specifiek voor deze lijn goed helder te maken dat de sector hier regie voert en met de voorgenomen brief richting en handvaten biedt aan collega's. Dit geldt in het bijzonder voor de rol die ouders wordt gevraagd om te spelen in het onderwijs op afstand. Niet alle ouders zullen die rol even goed willen of kunnen vervullen, dit heeft dus het risico dat (aanvullende) kansongelijkheid tussen leerlingen ontstaat. Als leraren hier op worden gewezen, dan landt dit naar verwachting aanzienlijk beter als de boodschap van bijvoorbeeld de bonden, vakinhoudelijke verenigingen of het Lerarencollectief komt. NB: wanneer het als wenselijk of noodzakelijk wordt gezien om afstandsonderwijs op meer structurele wijze te ondersteunen en te bevorderen, is het nodig om hier steviger beleid op te voeren, met scherper

gedefinieerde rollen en verantwoordelijkheden. Zie hiertoe het kopje 'verwante vraagstukken' op de laatste pagina van deze nota

Datum

Monitoring

Als bovengenoemd wordt een onderzoeksvorstel voorbereid om een beeld te krijgen van de volgende kwesties:

- Lukt het alle scholen om afstandsonderwijs op poten te zetten;
- Hoe lang het duurt om dit voor elkaar te krijgen, en wat hierbij ervaren knel- en aandachtspunten zijn;
- Worden alle leerlingen bereikt, raken er geen kinderen uitgesloten.

De lessen die we nu leren ten aanzien van afstandsonderwijs, de meest effectieve vormgeving ervan en de ervaren knel- en aandachtspunten kunnen later van veel waarde zijn. Als we het leren over afstandsonderwijs binnen onze sectoren een impuls kunnen geven, dan helpen we daar het onderwijs in de toekomst mee, bijvoorbeeld in relatie tot het thema lerarentekort en anders organiseren.

Verwante vraagstukken

Het voorliggende voorstel richt zich op de inhoud en vormgeving van het onderwijs op afstand. Hierbij zijn enkele vraagstukken geïdentificeerd die parallel een rol spelen:

- Houdbaarheid en kansengelijkheid afstandsonderwijs: hoe houdbaar is afstandsonderwijs als vorm binnen de gezinssituatie en voor ouders? Lukt het ouders voldoende om, in aanvulling op de inspanningen van de leerkracht, hun kinderen te motiveren en te ondersteunen? Werkt dit verschillen en kansengelijkheid in de hand? Directie KO bereidt een nadere uitwerking van dit thema voor; Ouders&Onderwijs wordt betrokken;
- Overgang PO-VO: nu de eindtoets geen doorgang vindt is er een cohort leerlingen waarvoor het extra van belang is om in het VO goed te volgen of het meest passende vervolgonderwijs krijgen. Informatieuitwisseling over leerlingen tussen po en vo over deze leerlingen vergt extra aandacht. Het voortgezet onderwijs dient ondersteund te worden om hiermee om te gaan. OCW bespreekt op woensdag 25 maart een voorstel over dit vraagstuk met de raden, hierover wordt u later op de dag nog nader geïnformeerd.
- Ondersteuning voor leraren: hoe wordt leraren op meer structurele wijze optimaal ondersteuning geboden om het afstandsonderwijs zo goed mogelijk vorm te geven, wat kan daarin de rol zijn van lerarenopleidingen, eventuele platforms die ontwikkeld worden en andere initiatieven? Hierbij gaat het, in tegenstelling tot de 'hoe'-lijn in de brief, meer om de bredere vraag hoe deze vorm van onderwijs op de langere termijn kan worden ondersteund, in hoeverre dit wenselijk is, en welke partijen hier een rol bij hebben. De eerste resultaten van het genoemde onderzoek kunnen hierin betrokken worden.